

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutoksia opintotukilain korkeakouluopiskelijoiden ylempää korkeakoulututkintoa koskevaa enimmäistukiaikaa, ammattikorkeakouluopintojen opintotukiaikaa, opintorahan määrää ja aikuisopintorahan myöntämisperusteita koskeviin säännöksiin.

Ylempään korkeakoulututkintoon myönnettävää opintotuen enimmäisaikaa ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä 55 tukikuukaudesta silloin, kun opiskelija suorittaa tutkintoa tai opiskelee koulutusohjelmassa, joka on tavanomaista laajempi. Kun opintojen viivästyminen on aiheutunut opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä, tukiaikaa voitaisiin pidentää enintään yhdeksällä kuukaudella. Tuki myönnettäisiin kuitenkin vain silloin, kun on arvioitavissa, että tutkinnon suorittaminen on mahdollista yhden lukuvuoden aikana.

Ammattikorkeakouluopintojen osalta ehdotetaan, että väliaikaisten ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden opintotukeen oikeuttava aika määriteltäisiin opintotukikuukausina ja väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa käyte-

tyt opintotukikuukaudet otettaisiin huomioon korkeakouluopintojen tukikuukausina. Samalla ehdotetaan, väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin perustettaisiin opintotukilautakunnat.

Täysimääräiseen opintorahaan oikeuttava ikäraja ehdotetaan alennettavaksi nykyisestä 20 vuodesta 19 vuoteen niiden opiskelijoiden osalta, jotka asuvat muualla kuin vanhempiensa luona. Aikuisopintorahan myöntämisperusteita ehdotetaan samanaikaisesti muutettavaksi siten, että aikuisopintorahan myöntämisperusteena olisi tähän asti edellytetyn 30—54 vuoden iän lisäksi myös se, että henkilölle aiheutuu opintojen aloittamisesta ansionmenetystä.

Ehdotus liittyy vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1997 kuitenkin siten, että ammattikorkeakouluopintoja koskevia säännöksiä, 19 -vuotiaiden opintorahan määrän korotusta ja aikuisopintorahan myöntämisperusteiden muutosta sovellettaisiin 1 päivästä elokuuta 1997.

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Korkeakouluopiskelijoita koskeva opintotuki uudistus käynnistettiin syksyllä 1992. Silloin korkeakouluopiskelua varten myönnettävän opintotuen enimmäisajaksi vahvistettiin 70 kuukautta kuitenkin niin, että yhtä ylempää korkeakoulututkintoa varten tukea voi saada enintään 55 kuukautta. Muissa oppilaitoksissa opiskeleva voi saada opintotukea koulutuksen säännönmukaisen keston ajaksi ja erityisistä syistä enintään yhden opintovuoden yli koulutuksen säännönmukaisen keston. Ylempää korkeakoulututkintoa suorittavalla ei vastaavaa opintotukiajan harkinnanvaraista pidennysmahdollisuutta ole. Ensimmäisillä 1992 opintonsa aloittaneilla opiskelijoilla 55 tukikuukauden enimmäisaika täyttyy aikaisintaan kevätlukukauden 1997 aikana.

Opintotukiajan riittämättömyyteen on kiinnitetty huomiota monilla tahoilla. Useat lääketieteelliset tiedekunnat ovat kiinnittäneet asiaan huomiota. Useat ylioppilaskunnat ovat myös arvioineet nykyisen enimmäisajan osittain riittämättömäksi. Mm. sairauspäivärahajärjestelmän uudistamisen yhteydessä annetun hallituksen esityksen (HE 124/1995 vp) perusteluissa todettiin, että 55 kuukauden sääntöä tulisi tarkistaa.

Ammattikorkeakoulukokeilut käynnistyivät vuonna 1991. Ammattikorkeakouluja koskeva pysyvä lainsäädäntö tuli voimaan 1995 ja ensimmäisten ammattikorkeakoulujen toiminta on alkanut vakinaisina 1 päivänä elokuuta 1996. Vakinaisessa ammattikorkeakoulussa tapahtuvaan opiskeluun sovelletaan korkeakouluopinnoista annettuja opintotuen kestoja koskevia säännöksiä, joten opintotuen kesto määritellään samoin perustein kuin muillakin korkeakouluopiskelijoilla. Sen sijaan väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa opintotuen kesto määräytyy ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville säädetyin perus-

tein. Väliaikaisissa ja vakinaisissa ammattikorkeakouluissa suoritetaan samoja ammattikorkeakoulututkintoja.

Opintotuki uudistuksen yhteydessä alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahan määrä jäi valtiontaloudellisista syistä alhaisemmaksi kuin 20 vuotta täyttäneiden opintoraha. Tuen alhainen taso on ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että nuoret halutaan aktivoida hakeutumaan koulutukseen. Alle 20-vuotiaalle maksettava opintoraha ja -laina jäävät yleensä alle toimeentulotuen ja työttömälle työharjoittelun ajalta maksettavan työmarkkinatuen. Alle 20-vuotiaiden opintotuki on määrältään niukin nuorten toimeentuloturvan muoto.

Aikuisopintorahaa koskevia säännöksiä ei muutettu opintotuki uudistuksen yhteydessä. Vuonna 1995 aikuisopintorahan myöntämisperusteita muutettiin osana hallituksen säästöohjelmaa siten, että alle 30-vuotiaat eivät enää ole oikeutettuja aikuisopintorahaan. Viime vuosina aikuisopintorahan saajista entistä huomattavasti suurempi määrä on hakeutunut opiskelemaan tilanteesta, jossa opintoja edeltävien tulojen määrä on vähäinen. Aikuisopintorahan ja opintorahan määrerien ero on ongelmallinen erityisesti silloin, kun pelkkä ikä on perusteena suuremman tuen piiriin pääsemisessä.

2. Nykytila

2.1. Korkeakouluopiskelijan opintotuen enimmäisaika yliopistoissa ja vastaavissa

Yleistä

Korkeakouluopintoja varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden ylempään korkeakoulututkintoon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Ylempää korkeakoulu-

tutkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen vahvistettu 55 kuukauden enimmäisaika on mitoitettu siten, että tutkinnon voi suorittaa kuudessa lukuvuodessa. Korkeakoulujen opintotukilautakunnat määrittelevät kutakin tutkintoa varten opintojen päätoimisuuden ja opinnoissa edistymisen yleiset perusteet ja seuraavat sitä, onko opintojen edistyminen riittävää opintotuen kannalta. Korkeakouluopinnoissa edistyminen katsotaan riittäväksi, jos opinnoista arvioidaan suoriuduttavan tutkintoa varten vahvistetussa ajassa.

Muussa oppilaitoksessa opiskelua varten opintotukea voi saada enintään koulutuksen säännönmukaisen keston ajaksi ja erityisestä syystä enintään yhden opintovuoden yli koulutuksen säännönmukaisen keston. Korkeakouluopinnoissa jousto toteutuu siten, että opintotukea voidaan myöntää tutkintoasetuksessa säädettyä opintojen ohjeellista suoritus-aikaa pitemmäksi ajaksi aina 55 tukikuukautteen asti. Korkeakouluopintoihin opintotukea saa enintään 70 kuukaudeksi, mutta muissa oppilaitoksissa opiskeleva voi saada opintotukea perättäisiin tutkintoihinsa rajoituksetta.

Eduskunnan oikeusasiamies, opiskelijajärjestöt, sosiaali- ja terveysministeriön asettaman toimeentulotuen, opintotuen ja työmarkkinatuen yhteensovitusryhmä sekä kuntien sosiaalitoimi ovat kiinnittäneet huomiota opiskelijoiden toimeentuloturvan ongelmiin opintotukiajan päätyttyä. Opintotuki on opiskelijan ensisijainen tukimuoto, mutta opintotukiajan rajallisuuden ja tukijärjestelmien yhteensovitusongelmien vuoksi opiskelija voi kuitenkin opintotukiajan päätyttyä joutua jopa kaikkien toimeentuloturvajärjestelmien ulkopuolelle. Monilla tahoilla opintotukilain mukainen 55 kuukauden enimmäisaika on arvioitu riittämättömäksi. Helsingin ja Turun yliopiston ylioppilaskunnat ovat selvittäneet tukiajan riittävyyttä ja päätyneet siihen, että erityisesti lääketieteellisessä tiedekunnassa opiskelevilla opintotuki ei riitä tutkinnon suorittamiseen. Myös lääketieteelliset tiedekunnat ovat kiinnittäneet asiaan huomiota.

Opintotuen enimmäiskesto on ollut esillä myös sairausvakuutuslain uudistamisen yhteydessä. Sairauspäivärahajärjestelmän uudistamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 124/1995 vp) perusteluissa todetaan, että

55 kuukauden sääntöä tulisi tarkistaa. Eduskuntakäsittelyssä opiskelijoiden sairausajan-turva muuttui hallituksen esityksestä siten, että opiskelijan sairauspäivärahan suuruus on vähintään 86 prosenttia hänen päivärahan alkamista edeltävän kuukauden aikana saamastaan opintorahasta tai aikuisopintorahasta. Sairauspäivärahaa ei makseta opintorahan kanssa samanaikaisesti. Opiskelija voi saada tarveharkintaista päivärahaa, jos opinto- tai aikuisopintorahan määrän perusteella laskettu päiväraha on pienempi kuin 60 markkaa. Sairauspäiväraha-oikeuden säilyminen ei kuitenkaan ratkaise kaikkia opintotukiajan riittävyyden ongelmia, esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilön terveydentila on hidastanut opintojen etenemistä pitkän ajan.

Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen enimmäisaika muissa pohjoismaissa

Ruotsissa opintotukea myönnetään korkeintaan kuudeksi lukuvuodeksi (12 kuukaudeksi). Erityisistä syistä tukea myönnetään yhdelle tai useammalle lisälukukaudele. Myös tutkijakoulutukseen voi saada tukea, vaikka aiempaan koulutukseen olisi saatu tukea jo kuusi vuotta.

Norjassa korkeakouluopintoihin voi saada opintotukea vahvistetuksi koulutusajaksi tai enintään kuudeksi vuodeksi. Jos opinnot kestävät laajasta opintoyhdistelmästä johtuen yli kuusi vuotta, voidaan harkita tuen myöntämistä enintään kahdeksaksi vuodeksi. Pidentämisestä opintotukiaikaan voi saada sairauden perusteella tai jos aiemmat opinnot ovat keskeytyneet.

Tanskassa opintotuki myönnetään koulutukseen vahvistetun koulutuspituuden mukaisesti ajaksi ja lisäksi 12 kuukaudeksi. Korkeakouluopintoihin myönnettävän tukiajan enimmäismäärä on 70 kuukautta. Tukikuukaudet, jotka on käytetty aiempiin opintoihin, vähennetään edellä mainitusta enimmäisajasta. Jos vahvistettu koulutuspituus on enemmän kuin 58 kuukautta, voidaan tukea myöntää yli 70 kuukaudeksi. Opintoalan vaihtaminen ei lisää tukikuukausia. Jos opinnot edistyvät normaalia nopeammin tai opiskelija on säästänyt tukikuukausia, hän voi käyttää säästyneitä tukikuukausia kaksinkertaistaakseen tukensa opintojen loppuvaiheessa tai mahdollisiin myöhempisiin opintoihin. Vahvistettua tukiaikaa sekä enimmäisaikaa voidaan pidentää sairauden, synnytyksen tai muiden erityisten syiden perusteella. Tuki-

kuukaudet käytettyään opiskelija voi vielä saada opintolainaa opintojensa viimeiseksi 12 kuukaudeksi. Tukiajan enimmäismäärä (70 kk) voi tällöin ylittyä. Kun opintotuki on maksettu on myös tukiaikaa käytetty. Tuki-aikaa ei voi palauttaa takaisinperinnän yhteydessä. Sitä ei myöskään palauteta silloin, kun tukea maksetaan takaisin vapaaehtoisesti.

Korkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus ja suorittamisajat

Opintojen laajuus vaihtelee 120 opintoviikosta 220 opintoviikkoon ja suoritus aika kolmesta lukuvuodesta kuuteen vuoteen. Suoritus aika tarkoittaa sitä, että opinnot tulee järjestää siten, että tutkinnon suorittaminen ao. ajassa on mahdollista. Korkeakoulututkintoja koskevat laajuudet on määriteltäytutkintoasetuksissa.

EU:n direktiivit asettavat opintojen suoritus aikaa koskevia minimivaatimuksia lääketieteen, hammaslääketieteen, eläinlääketieteen sekä farmasian koulutusaloilla. Lääketieteessä peruskoulutuksen suorittamisajan pituuden vähimmäisvaatimus on kuusi vuotta (direktiivi 93/16/ETY). Muiden edellä todettujen tutkintojen suorittamisajan pituuden vähimmäisvaatimus on viisi vuotta.

Tilastojen perusteella perustutkintojen keskimääräinen suorittamis aika on 6,5 vuotta. Teatterin ja taiteen, kasvatustieteellisen, liikuntatieteellisen, terveydenhuollon, kauppatieteellisen sekä hammaslääketieteellisen opintojen keskimääräinen suorittamis aika on alle kuusi vuotta. Muiden opintojen keskimääräinen suoritus aika on keskimäärin noin seitsemän vuotta. Nämä tiedot koskevat vanhojen tutkintoasetusten mukaan suoritettuja tutkintoja. Uusien tutkintoasetusten mukaisen tutkintojen todellisista suorittamis ajoista ei ole vielä tietoja. Tavoitteena on, että tutkintojen suorittamisajat olisivat lyhyempiä kuin vanhojen tutkintoasetusten mukaiset suorittamisajat.

Opiskelijan elämäntilanteesta johtavat syyt, kuten opintoihin motivoituminen tai sosiaaliset ja taloudelliset tekijät, kuten esim. perheen perustaminen ja työssäkäynti, heijastuvat tutkinnon suorittamis aikaan. Opintotukiajan mitoituksessa ei ole otettu huomioon yksilön elämäntilanteiden tai tutkinnon työ määrän tai muiden erityispiirteiden mahdollisia vaikutuksia opintojen etenemiseen.

2.2. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintotukiaika

Ammattikorkeakoulukokeilut käynnistyivät vuonna 1991 nuorisosteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta annetun lain perusteella. Laki ammattikorkeakouluopinnoista tuli voimaan vuonna 1995 ja ensimmäiset yhdeksän toimiluvan saanutta ammattikorkeakoulua ovat aloittaneet toimintansa vakinaisina 1 päivänä elokuuta 96. Tällöin on toiminnassa kaikkiaan 28 väliaikaista tai vakinaista ammattikorkeakoulua, joissa on yhteensä noin 15 000 aloituspaikkaa. Valtioneuvosto myönsi huhtikuussa 1996 toimiluvan seitsemälle ammattikorkeakoululle, joiden toiminta käynnistyy vakinaisena 1 päivänä elokuuta 1997. Ammattikorkeakoulujen vakinaistaminen tulee jatkuamaan koko 1990-luvun. Sekä väliaikaisissa että vakinaisissa ammattikorkeakouluissa suoritettavat ammattikorkeakoulututkinnot ovat korkeakoulututkintoja.

Väliaikaisessa ja vakinaisessa ammattikorkeakoulussa ammattikorkeakoulututkintoon opiskelevien opintotukiajan määrittelyn perusteet poikkeavat toisistaan. Väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa opiskeleviin sovelletaan ammatillisia oppilaitoksia koskevia säännöksiä. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelua varten voi opintotukilain mukaan saada opintotukea enintään koulutuksen säännönmukaisen keston ajaksi. Erityisestä syystä tukea voi saada enintään yhden opintovuoden yli koulutuksen säännönmukaisen keston. Sen sijaan vakinaisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintotuen kesto määräytyy kuten muillakin korkeakouluopiskelijoilla. Korkeakouluopiskelijoiden osalta ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö. Väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa tutkinnon suorittanut henkilö voi saada korkeakouluopintoihin opintotukea 70 kuukauden ajaksi ja vakinaisessa ammattikorkeakoulussa tutkinnon suorittaneen kohdalla jäljellä olevia tukikuukausia on vähemmän.

Opintotukeen oikeuttavan ajan erilainen määrittely ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa on ongelmallinen, toisaalta koska opiskelijat suorittavat samoja ammattikorkeakoulututkintoja ja toisaalta koska vakinaistuvissa ammattikorkeakouluissa opiskelijat siirtyvät usein korkeakoulu-

opiskelijoita koskevien säännösten piiriin kesken opintojensa.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus ja suorittamisaajat

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus on määritelty vakinaisten ammattikorkeakoulujen osalta ammattikorkeakouluopinnoista annetussa asetuksessa (256/95) ja väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa suoritettavien opintojen osalta nuorisasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta annetussa asetuksessa (392/91). Koska sekä väliaikaisessa että vakinaisessa ammattikorkeakouluissa suoritettavat ammattikorkeakoulututkintoon tähtäävät opinnot johtavat samoihin tutkintoihin, ovat tutkintojen laajuudet samat.

Asetuksen mukaan ammattikorkeakoulun on järjestettävä ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot niin, että kokopäiväopiskelija voi suorittaa opinnot niiden laajuutta vastaavassa ajassa. Opiskeluaika sekä vakinaisia että väliaikaisia ammattikorkeakouluja koskevassa lainsäädännössä on määritelty siten, että kokopäiväopiskelijan on suoritettava opinnot viimeistään yhtä vuotta niiden laajuutta pitimmässä ajassa, jollei ammattikorkeakoulu erityisestä syystä myönnä opiskelijalle tästä poikkeusta. Näin säännöksiin sisältyy korkeakouluopinnotiin kuuluva tietty väljyys opiskeluaajassa verrattuna ammatillisessa koulutuksessa suoritettaviin tutkintoihin.

2.3. Opintorahan määrä

Opintotuen määrä on riippuvainen opiskelijan iästä. Alle 20-vuotiaan opintorahan määrä on alhaisempi kuin 20 vuotta täyttäneiden. Tuen tasossa oleva ero perustuu siihen, että valtiontaloudellisista syistä ei ole ollut mahdollista yhtenäistää opintotuen määriä. Alle 20-vuotiaiden tuen alhainen taso on ongelmallinen verrattuna passiivisen elämäntilanteen toimeentuloturvajärjestelmiin ja se on myös koulutuspoliittisesti vaikeasti perusteltavissa. Erityisesti tuen alhaiseen tasoon liittyvät ongelmat korostuvat silloin, kun opiskelija on muuttanut opintojensa vuoksi pois vanhempiensa luota.

2.4. Aikuisopintotuen myöntämisperusteet

Oikeus aikuisopintorahaan on riippuvainen hakijan iästä ja ammatillisen koulutuksen saaneiden kohdalla lisäksi siitä, että hakijan edellisistä opinnoista on kulunut vähintään viisi vuotta. Aikuisopintorahan käyttö on viime vuosina heikon työllisyystilanteen vuoksi vähentynyt huomattavasti ja toisaalta aikuisopintorahan saajista merkittävä osa on nykyisin henkilöitä, jotka hakeutuvat opiskelemaan tilanteesta, jossa heillä ei ole ollut tuloja lainkaan tai tulojen määrä on ollut huomattavan vähäinen. Pelkkä ikä suuremman tuen piiriin pääsemisen kriteerinä on herättänyt arvostelua.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Ylempää korkeakoulututkintoa opiskelevien opintotukiajan harkinnanvarainen pidentäminen

Opintotuen enimmäiskesto ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseksi muutettiin vuonna 1992 toteutetussa opintotuki-uudistuksessa seitsemästä vuodesta 55 kuukauteen. Enimmäiskesto vastaa kuuden vuoden opintoja (HE 167/1991vp) opintotuen enimmäisajan riittävyys ajankohtaistuu keväällä 1997, jolloin tukikuukausien enimmäismäärä voi aikaisintaan täytyä.

Opintotuen 55 kuukauden enimmäisaika riittää normaalisti päätoimisesti opiskellen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Tutkinnon edellyttämä työ määrä suhteessa käytettävään opintotukiaikaan ylittyy selkeästi vain lääketieteen lisensiaatin tutkinnon kohdalla. Opintotukilautakuntien asettamat päätoimisen opiskelun kriteerit edellyttävät opiskelijalta täysipainoista opiskelupanosta. Opiskelu saattaa kuitenkin hidastua myös opiskelijan sosiaalisista tai terveydellisistä syistä siinä määrin, että 55 tukikuukautta eivät aina riitä.

Lääketieteen lisensiaatin tutkinto edellyttää 220 opintoviikon laajuisia opintoja ja sen suorittamisajan pituuden vähimmäisvaatimus on kuusi vuotta EU:n direktiivin mukaan. Myös voimassa olevan asetuksen perusteella lääketieteen lisensiaatin suorittamisaika on kuusi vuotta. Yleensä lukuvuoden pituus lääketieteellisissä tiedekunnissa on 10 kuukautta, jolloin kuuden vuoden opintoihin

kuluu 60 opintotukikuukautta ja nykyinen opintotukiaika ei ole riittävä tutkinnon loppuun saattamiseksi. Harvinaisissa kielissä, joita ei opiskella lukiossa, esimerkiksi afrikkalaisten, aasialaisten ja eräiden slaavilaisten kielten opinnot, voi muodostua myös sama ongelma.

Koska käytännön kokemusta uusien tutkintojen suorittamisajoista ei ole, on perusteltua varautua siihen, että jollakin opintoalalla edellä tarkoitettujen lisäksi muodostuu ongelmia. Tästä syystä opintotukilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että opetusministeriön päätöksellä voitaisiin säätää koulutusohjelmista ja tutkinnoista, joiden osalta enimmäistukiaikaa voitaisiin pidentää asetuksella määrättävällä tavalla. Laajojen tutkintojen ja koulutusohjelmien osalta opintotuen ehdoton enimmäisaika olisi 70 tukikuukautta.

Opintojen loppuun saattamista on perusteltua tukea harkinnanvaraisella opintotuen enimmäisajan pidennyksellä, silloin kun tutkinto on suoritettavissa vähintään yhden lukuvuoden puitteissa. Opintojen loppuun saattaminen on järkevää sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta, koska opintotuen lakkaaminen kesken tutkinnon suorittamisen voi merkitä opiskelijalle opintojen keskeyttämistä tai toimeentulotuen varaan joutumista. Toimeentulotuen käyttäminen opintojen loppuvaiheen rahoitusmuotona ei ole tarkoituksenmukaista ja on yhteiskunnan kannalta opintotukea kalliimpi vaihtoehto. Työttömyysturvan piiriin pääsemiseksi edellytetään päätoimisten opintojen lopettamista. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista vaiheessa, jossa päätoiminen opiskeluun paneutuminen on erityisen tarpeellista. Opintotukilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että korkeakoulututkintoa opiskelevan erityisistä syistä johtuva opintojen pitkittyminen voidaan ottaa huomioon pidentämällä opintotuen enimmäisaikaa enintään yhdeksällä kuukaudella. Pidennys myönnettäisiin vain, jos tutkinto olisi suoritettavissa loppuun yhden lukuvuoden aikana. Opintotuen myöntäminen olisi perusteltavissa vain opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneista terveydellisistä tai muista erityisen painavista opintoihin hidastavasti vaikuttaneista syistä. Opetusministeriö antaisi päätöksen opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan henkilökohtaisen pidentämisen perusteista.

3.2. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintotuki

Opetusministeriö on vahvistanut ylempää korkeakoulututkintoa lyhyemmälle koulutukselle erikseen opintotukeen oikeuttavat enimmäisajat. Ehdotuksen mukaan väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opintotukeen oikeuttava aika tulee määritellä opintotukikuukausina samoin kuin vakinaisten ammattikorkeakoulujen opiskelijoilla ja väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa käytetyt opintotukikuukaudet tulee ottaa huomioon korkeakouluopintojen tukikuukausiin. Muutos on perusteltu, koska opiskelijat suorittavat vakinaisissa ja väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa samoja tutkintoja. Opintojen riittävän edistymisen seuraamiseksi ehdotetaan lakia muutettavaksi siten, että myös väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin tulisi 1 päivästä elokuuta 1997 lähtien asettaa opintotukilautakunnat.

3.3. 19 -vuotiaiden opintorahan tason korottaminen

Opintotuen ja muiden toimeentuloturvajärjestelmien yhteensovittamiseksi ja koulutuspoliittisin perustein ehdotetaan, että 19 vuotta täyttäneiden muualla kuin vanhempiensa luona asuvien opiskelijoiden opintoraha nostetaan 1 päivästä elokuuta 1997 lukien 20 vuotta täyttäneiden opintorahan tasolle. Vuoden 1997 valtion talousarvioesityksen mukaan vastaava korotus toteutetaan 1 päivästä elokuuta 1998 lukien 18-vuotiaiden opintorahaan.

3.4 Aikuisopintorahan myöntämisperusteiden muuttaminen

Koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseksi olisi perusteltua, että oikeus korkeampaan opintotukeen ei määräytyisi pelkästään iän perusteella, vaan korotetun tuen perusteena olisi hakijan ansionmenetys. Myös parhailaan selvittäjien tehtävänä olevan ns. koulutusvakuutusjärjestelmän lähtökohtana on, että korotetun tuen piiriin pääseminen edellyttäisi työhistoriaa ja ansionmenetystä. Työ-

elämän ulkopuolelta tulevalle jo normaali opintoraha on riittävä tuki. Tämän vuoksi ja 19-vuotiaiden opintorahan korotuksen osittaiseksi rahoittamiseksi ehdotetaan, että oikeus aikuisopintorahaan olisi henkilöllä, joka on oikeutettu opintovapaalain mukaiseen opintovapaaseen tai joka muutoin osoittaa toimineensa työelämässä ennen opintojen aloittamista.

4. Esityksen vaikutukset

Valtiontaloudelliset vaikutukset

Lääketieteellisten tiedekuntien sisäänotto on vuosittain noin 300 opiskelijaa. Mikäli näistä 1/3:lle opintotuen enimmäisaikaa käytännössä jatketaan 10 kuukaudella, merkitsee se vuositasolla noin 1 miljoonan markan lisäkustannuksia opintotukimenoihin. Syksyn 1997 osalta lisämenot jäisivät arviolta alle 0,5 miljoonan markan. Harvinaisten kielten osalta pidentäminen koskisi vuosittain arviolta muutamaa kymmentä opiskelijaa ja merkitsisi vuositasolla enintään 0,5 miljoonan markan menoa. Yhteensä lääketieteen lisensiaatin tutkinnon ja harvinaisten kielitutkintojen opintotukiajan pidentäminen aiheuttaa siis kustannuksia korkeintaan 1,5 miljoonan markkaa vuodessa.

Koska opintotuen enimmäisajan katsotaan yleensä riittävän perustutkinnon suorittamiseen, tulee harkinnanvaraisen opintotuen piiriin pääsevien opiskelijoiden määrä olemaan vähäinen. Tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida. Toisaalta opintotukiaikojen harkinnanvaraisesta pidentämisestä seuraa säästöä toimeentulotukimenoihin. Kun vielä samanaikaisesti edellä mainitun kanssa vuoden 1972 opintotukilain mukaisen seitsemän lukuvuoden enimmäisaikaan oikeutettujen opiskelijoiden määrä vähenee, eivät opintotukimenot kasva muutosten seurauksena nykyisestään. Esitys tukee myös opintotuen kehittämistä opiskelijan ensisijaisena tukimuotona ja edistää tukijärjestelmien yhteensovitusta.

19-vuotiaita, muualla kuin vanhempiensa luona asuvia opiskelijoita on noin 16 000, joista 8 000 opiskelee korkeakouluissa ja loput ammatillisessa koulutuksessa. Korotus lisää momentin 29.39.55 Opintoraha määräraahatarvetta vuonna 1997 noin 20 miljoonalla markalla ja myöhemmin vuositasolla noin 45 miljoonalla markalla. Esitys liittyy vuoden 1997 valtion talousarvioesityk-

seen. Alle 20-vuotiaiden toimeentulotuen saajien määrä on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosina. Esityksen arvioidaan vähentävän nuorten toimeentulotuen käyttöä.

Aikuisopintorahan perusteiden muutoksen siten, että parempaan tukeen oikeutetulta edellytettäisiin työhistoriaa, arvioidaan 1 päivästä elokuuta 1997 lukien toteutettuna vähentävän momentin 29.39.56 Aikuisopintoraha määräraahatarvetta vuonna 1997 noin 4 miljoonalla markalla ja vuositasolla noin 8 miljoonalla markalla. Arviolta noin 2 500 opiskelijaa siirtyisi normaalin opintorahan piiriin ja noin 100—200 henkilöä ei aloittaisi uudistuksen jälkeen opintoja lainkaan. Lisäksi aikuisopintorahan saajamäärän arvioidaan vähenevän siten, että aikuisopintorahan käyttö vähenee vuositasolla yhteensä noin 20 miljoonalla markalla.

Vaikutukset opiskelijan talouteen

Enimmäistukiajan pidentämistä koskeva ehdotuksen tarkoituksena on, että opiskelijat voisivat saattaa opintonsa päätökseen opintotuen turvin. Rahoituksen päättymisen kesken opintojen vaikeuttaa opintojen loppuunsaattamista ja lisää muiden toimeentuloturvajärjestelmien käyttöä.

Ammattikorkeakouluopintoja koskevat ehdotukset lisäävät samaa tutkintoa suorittavien opiskelijoiden keskinäistä tasa-arvoa.

19-vuotiaiden itsenäisesti asuvien opintorahan korottaminen nostaa 19-vuotiaan opiskelijan opintorahan kuukausimäärän korkeakouluopiskelijalla 750 markasta 1 540 markkaan ja muussa oppilaitoksessa opiskelevalla 500 markasta 1 270 markkaan kuukaudessa. Keskimääräistä korotusta vähentää se, että alennettuja opintorahoja on voitu korottaa silloin, kun opiskelijan vanhemmat ovat erityisen pienituloisia. Uudistuksen jälkeen muualla kuin vanhempiensa luona asuva 19-vuotias opiskelija ei enää yleensä voisi saada opintotukensa lisäksi toimeentulotukea. Uudistuksen voidaan arvioida lisäävän nuorten koulutushalukkuutta ja taloudellisia mahdollisuuksia hakeutua koulutukseen.

5. Asian valmistelu

Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Vastauksessaan hallituksen esitykseen laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 121/1995 vp) eduskunta edellytti mm., että

muualla kuin kotona asuvien täyden opintotuen 20 vuoden ikärajan koulutuspoliittiset ja taloudelliset vaikutukset selvitetään ja tämä keinotekoinen raja poistetaan heti kun se valtiontaloudellisesti on mahdollista. Eduskunta on myös eri yhteyksissä ottanut kantaa korkeakouluopiskelijoiden opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan riittävyteen.

Opetusministeriön asettama työryhmä on selvittänyt mm. korkeakouluopiskelijoiden opintotuen enimmäisaikaa koskevien säännösten kehittämistarpeita. Työryhmä jätti ehdotuksensa 7 päivänä kesäkuuta 1996 (Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen enimmäisaika ja opintotuen tuloharkinta: Opetusministeriön työryhmien muistioita 1996:27). Muistiossa ehdotetaan ylemmän korkeakoulututkinnon enimmäisaikaa koskeviin säännöksiin tarkennuksia, väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa suoritettavien ammattikorkeakoulututkintojen opintotukeen oikeuttavan ajan määrittelemistä samoin perustein kuin vakinaisissa ammattikorkeakouluissa, väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa käytettyjen opintotukikukausien huomioon ottamista korkeakouluopintojen tukikukausissa ja opintotukilautakuntien perustamista väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin.

Alle 20-vuotiaiden opintorahan tason korottamista on selvitetty mm. sosiaali- ja terveysministeriön työryhmässä, jonka tehtävänä oli tehdä ehdotus työmarkkinatuen, toimeentulotuen ja opintotuen yhteensovittamiseksi siten, että niistä muodostuu nykyistä johdonmukaisempi vähimmäisturva. Työryhmä luovutti muistionsa joulukuussa 1995

(Toimeentulotuen, opintotuen ja työmarkkinatuen yhteensovitusryhmän muistio; Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän muistioita 1995:24). Työryhmä totesi nykyisen alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden alennetun opintorahan tason ongelmalliseksi sekä vertailussa passiivisen elämäntilanteen toimeentuloturvaan että koulutuspoliittisesti, koska ikäraja saattaa viivästyttää koulutukseen hakeutumista tai tuen niukkuus vaikeuttaa tehokasta opiskelua. Muualla kuin vanhempiensa luona asuvien 19-vuotiaiden opintorahan korottamista 20-vuotta täyttäneiden opintorahan tasolle ja aikuisopintorahan myöntämisperusteiden muutoksen osalta ehdotus on valmisteltu virkatyönä opetusministeriössä.

Lausunnot

Opetusministeriön työryhmän muistiosta pyydettiin lausunnot valtiovarainministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, korkeakouluilta, ammattikorkeakouluilta, kansaneläkelaitokselta ja keskeisiltä opiskelijajärjestöiltä. Lausunnoissa suhtauduttiin työryhmän ehdotuksiin pääosin myönteisesti. Hallituksen esityksessä on pyritty ottamaan lausunnoissa esitettyjä näkökohtia huomioon.

Aikuisopintorahan myöntämisperusteiden muutosta koskevasta ehdotuksesta on pyydetty koulutusvakuutuksen selvittäjiltä lausunto. Selvittäjät eivät katsoneet mahdolliseksi ottaa kantaa ehdotuksiin, koska selvitystyö on vasta alkuvaiheessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

7 §. *Opintotukeen oikeuttava aika.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että opetusministeriö voisi päättää tutkinnoista tai koulutusohjelmista, joiden osalta enimmäistukiaikaa voitaisiin pidentää niiden vaatiman erityisen laajan työmäärän vuoksi. Samoin ehdotetaan, että väliaikaisen ammattikorkeakoulun opinnot tätä momenttia sovellettaessa rinnastettaisiin korkeakouluopintoihin. Tämän muutoksen seurauksena vakiinaisissa ja väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa voitaisiin samojen tutkintojen opintotuen enimmäisaikoihin soveltaa samanlaisia säännöksiä ja näissä oppilaitoksissa tutkinnon suorittamiseen käytetyt tukikuukaudet otettaisiin samalla tavalla huomioon korkeakouluopintojen tukikuukausina.

7 a §. *Ylempää korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jossa säädettäisiin ylempää korkeakoulututkintoa varten vahvistetun opintotuen enimmäisajan pidentämisestä silloin, kun opintojen viivästyminen on aiheutunut opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pykälässä ehdotetaan, että tukea voitaisiin 55 kuukauden enimmäisajan jälkeen vielä myöntää enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Lisäksi edellytettäisiin, että tutkinto suoritettavissa loppuun yhden lukuvuoden aikana. Ehdotuksen mukaan opetusministeriö voisi antaa tarkempia määräyksiä pykälän soveltamisesta. Tarkoitus on, että opetusministeriön päätöksellä säädettäisiin tarkemmin, mitä voidaan pitää erityisen painavana syinä. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi lapsen tai muun lähiomaisen sairaus silloin, kun opiskelija on joutunut osallistumaan hänen hoitamiseensa.

7 b §. *Tukiajan käyttäminen.* Selkeyden vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös siitä, milloin tukiaika katsotaan käytetyksi. Säännös on erityisen tarpeellinen korkeakouluopintojen kohdalla, joita varten on vahvistettu erityinen enimmäistukiaika. Tukikuukausi katsottaisiin käytetyksi, kun opintorahan tai aikuisopintorahan maksukuukausi on päättynyt. Myöhemmin tapahtunut

opintorahan tai aikuisopintorahan takaisinperintä tai vapaaehtoinen takaisinmaksu palauttaisi tukikuukauden uudelleen käytettäväksi vain, jos takaisinperintä aiheutuu virheellisesti maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun estävän etuuden takautuvasta maksatuksesta. Kansaneläkelaitos voisi antaa tarkempia ohjeita pykälän soveltamisesta.

9 §. *Opintotukilautakunta.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin tulisi perustaa opintotukilautakunta. Opintotukilautakunnan perustaminen olisi tarpeellista, koska opiskelijoiden opintojen etenemisen seurannassa esitetään siirryttäväksi samankaltaiseen menettelyyn kuin korkeakouluissa, joissa opintotukilautakunta seuraa opintojen riittävää edistymistä ja voi keskeyttää tuen myöntämisen, jos opinnot eivät edisty.

11 §. *Opintorahan määrä.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentin 2 ja 3 kohtiin muutetaan ikärajaksi aiemman 20 vuoden sijasta 19 vuotta. Myös 5 momentin sanamuotoa tarkistetaan siten, että ikärajan muutos otetaan huomioon. Esityksen tarkoituksena on nostaa muualla kuin vanhempiensa luona asuvien 19 vuotta täyttäneiden opiskelijoiden opintorahan tasoa.

12 §. *Aikuisopintorahan myöntäminen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että aikuisopintorahaa myönnettäisiin vain henkilölle, jolla nykyisten edellytysten lisäksi on ennen opintojen aloittamista vähintään vuoden työhistoria, jolloin aikuisopintotukea ei enää olisi mahdollista saada pelkän iän perusteella. Tuki määräytyisi henkilön ansiotason mukaan.

15 §. *Opintolainan valtiontakaus.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskelijalle, joka lain 20 §:n tarkoittamien opiskelusta maksettavan palkan, päivärahan tai toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahan muuta tuloa tiukemman tarveharkinnan vuoksi ei ole oikeutettu opintorahaan, voitaisiin kuitenkin myöntää opintolainan valtiontakaus. Nykyisin 20 §:n soveltamisen yhteydessä opintoraha on myönnetty alennettuna, jotta valtiontakaus voitaisiin myöntää. Kansaneläkelaitoksen päätöksellä opintorahan määräksi näissä tilanteissa on vahvistettu 50 markkaa kuukaudessa. Opintotuen nos-

taminen aiheuttaa sen, että korkeakouluopiskelijalla tukikuukaudet katsotaan käytetyiksi, vaikka nostetun opintorahan määrä on tässä tapauksessa erityisen vähäinen.

20 §. *Eräiden etuuksien huomioonottaminen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä tarkoitettujen etuuksien perusteella opintoraha voidaan myös evätä kokonaan eikä vain sen määrää alentaa kuten nykyisin. Tarkoituksena on, että esimerkiksi palkallisessa harjoittelussa olevan korkeakouluopiskelijan kohdalla harjoitteluaika ei kuluttaisi tukikuukausia lainkaan vaikka opiskelija nostaisi opintolainaa harjoittelukuukausina. Muutos liittyy 15 §:n muutosehdotukseen.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1997.

Väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa suoritettavaa tutkintoa varten käytetyt tukikuukaudet otettaisiin huomioon korkeakouluopintojen opintotuen enimmäisajassa ja 9, 11 ja 12 §:ää sovellettaisiin 1 päivästä elokuuta 1997.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/94) 7 §:n 2 momentti, 9 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 ja 5 momentti, 15 §:n 1 momentti ja 20 §, sellaisena kuin näistä on 11 §:n 1 ja 5 momentti 30 päivänä kesäkuuta 1995 annetussa laissa (940/95), sekä

lisätään lakiin uusi 7 a ja 7 b § sekä 12 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 3 momentti 4 momentiksi ja 4 momentti 5 momentiksi seuraavasti:

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Opetusministeriön päätöksellä voidaan pidentää erityisen laajaa työmäärää edellyttävän ylemmän korkeakoulututkinnon tai koulutusohjelman opintotuen enimmäisaikaa. Ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö. Korkeakouluopintoihin rinnastetaan tätä momenttia sovellettaessa myös opiskelu nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetun lain (391/91) 3 §:ssä tarkoitetussa väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa. Ulkomailla suoritettavaan korkeakoulututkintoon myönnettävän opintotuen enimmäiskestosta säädetään asetuksella.

7 a §

Ylempää korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten vahvistetun enimmäisajan, voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yh-

deksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi.

Opetusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä tämän pykälän soveltamisesta.

7 b §

Tukiajan käyttäminen

Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun opintorahan tai aikuisopintorahan maksukuukausi on päättynyt. Takaisinperintä tai vapaaehtoinen takaisinmaksu ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun etuuden takautuvasta maksatuksesta.

Kansaneläkelaitos voi antaa tarkempia ohjeita tämän pykälän soveltamisesta.

9 §

Opintotukilautakunta

Korkeakoulussa ja nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetussa laissa tarkoitetussa väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa on opintotukilauta-

kunta. Usealla korkeakoululla voi olla yhteinen opintotukilautakunta, jos asetuksella niin säädetään. Opintotukilautakunnasta säädetään tarkemmin asetuksella. Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

1) määrittellä kutakin tutkintoa varten opintojen päätoimisen harjoittamisen ja opinnoissa edistymisen yleiset arviointiperusteet asianomaisessa oppilaitoksessa; sekä

2) antaa kansaneläkelaitokselle yksittäisen opiskelijan osalta joko oma-aloitteisesti taikka kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä 1 kohdassa tarkoitettujen perusteiden toteutumisesta lausunto.

11 §

Opintorahan määrä

Jollei 17 - 22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä on:

1) vanhempien luona asuvalle 20 vuotta nuoremman korkeakoulussa opiskelevalle 230 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 130 markkaa sekä 20 vuotta täyttäneelle korkeakoulussa opiskelevalle 630 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 380 markkaa kuukaudessa;

2) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 19 vuotta nuoremman korkeakoulussa opiskelevalle 750 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 500 markkaa kuukaudessa; sekä

3) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 19 vuotta täyttäneelle tai avioliitossa olevalle taikka elatusvelvolliselle korkeakoulussa 1 540 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 1 270 markkaa kuukaudessa.

Oikeus 1 momentin 1 ja 3 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää asianomaisessa kohdassa säädetyn iän.

12 §

Aikuisopintorahan myöntäminen

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa on säädetty, edellytetään, että opiskelija täyttää jonkun seuraavista edellytyksistä:

1) opiskelija on opintovapaalaissa (237/79) tarkoitettulla opintovapaalla tai muulla palkattomalla vapaalla työ- tai virkasuhteesta,

joka on välittömästi ennen opintojen alkamista kestänyt vähintään vuoden; tai

2) opiskelija on välittömästi ennen opintojen alkamista toiminut itsenäisenä yrittäjänä vähintään vuoden; taikka

3) opiskelijan työ- tai virkasuhde on päättynyt enintään 12 kuukautta ennen opintojen alkamista ja hän saa ennen opintojen aloittamista työttömyysturvalaissa (602/84) tarkoitettua työttömyyspäivärahaa. Lisäksi edellytetään, että opiskelija on ennen työttömyyden alkamista ollut vähintään vuoden työ- tai virkasuhteessa tai itsenäisenä yrittäjänä.

15 §

Opintolainan valtiontakaus

Opintolainan valtiontakaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuisopintorahaa. Opiskelijalle, joka ei 20 §:ssä tarkoitettujen tulojen vuoksi saa opintorahaa, voidaan kuitenkin myöntää opintolainan valtiontakaus. Valtiontakauksen perusteella myönnettävän lainan nosto-oikeudesta säädetään asetuksella.

20 §

Eräiden etuuksien huomioon ottaminen

Jos opiskelija saa oppilaitokselta taikka opiskelun tai sen yhteydessä tehtävän työn johdosta palkkaa, päivärahaa tai toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa tai muuta opintorahaa vastaavaa taloudellista tukea, opintorahaa voidaan alentaa tai se voidaan evätä siten kuin kansaneläkelaitos määrää.

Tämän laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1997.

Nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetussa laissa tarkoitettua väliaikaisen ammattikorkeakoulun opintoihin käytetyt tukikuukaudet rinnastetaan kuitenkin korkeakouluopintoihin ja lain 9, 11 ja 12 §:ää sovelletaan 1 päivästä elokuuta 1997.

Opiskelijalle, jolle on myönnetty aikuisopintoraha ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla ja

joka ei tämän lain mukaisten säännösten nojalla olisi oikeutettu aikuisopintorahaan, voidaan myöntää aikuisopintorahaa ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden

säännösten mukaan siten, että 7 §:n 4 momentin mukainen enimmäisaika ei ylity.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Claes Andersson*

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/94) 7 §:n 2 momentti, 9 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 ja 5 momentti, 15 §:n 1 momentti ja 20 §, sellaisena kuin näistä ovat 11 §:n 1 ja 5 momentti ja 12 §:n 1 momentti 30 päivänä kesäkuuta 1995 annetussa laissa (940/95), sekä
lisätään lakiin uusi 7 a ja 7 b § sekä 12 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 3 momentti 4 momentiksi ja 4 momentti 5 momentiksi seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö. Ulkomailla suoritettavaan korkeakoulututkintoon myönnettävän opintotuen enimmäiskestosta säädetään asetuksella.

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. *Opetusministeriön päätöksellä voidaan pidentää erityisen laajaa työmäärää edellyttävän ylemmän korkeakoulututkinnon tai koulutusohjelman opintotuen enimmäisaikaa.* Ylempää korkeakoulututkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö. *Korkeakouluopintoihin rinnastetaan tätä momenttia sovellettaessa myös opiskelu nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetun lain (391/91) 3 §:ssä tarkoitettussa väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa.* Ulkomailla suoritettavaan korkeakoulututkintoon myönnettävän opintotuen enimmäiskestosta säädetään asetuksella.

7 a §

Ylempää korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

yhden ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten vahvistetun enimmäisajan, voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi.

Opetusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä tämän pykälän soveltamisesta.

7 b §

Tukiajan käyttäminen

Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun opintorahan tai aikuisopintorahan maksukuukausi on päättynyt. Takaisinperintä tai vapaaehtoinen takaisinmaksu ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun etuuden takautuvasta maksatuksesta.

Kansaneläkelaitos voi antaa tarkempia ohjeita tämän pykälän soveltamisesta.

9 §

Opintotukilautakunta

Korkeakoulussa on opintotukilautakunta. Usealla korkeakoululla voi olla yhteinen opintotukilautakunta, jos asetuksella niin säädetään. Opintotukilautakunnasta säädetään tarkemmin asetuksella. Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

1) määritellä kutakin tutkintoa varten opintojen päätoimisen harjoittamisen ja opinnoissa edistymisen yleiset arviointiperusteet asianomaisessa oppilaitoksessa; sekä

2) antaa kansaneläkelaitokselle yksittäisen opiskelijan osalta joko oma-aloitteisesti taik-

9 §

Opintotukilautakunta

Korkeakoulussa ja nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta annetussa laissa tarkoitetussa väliaikaisessa ammattikorkeakoulussa on opintotukilautakunta. Usealla korkeakoululla voi olla yhteinen opintotukilautakunta, jos asetuksella niin säädetään. Opintotukilautakunnasta säädetään tarkemmin asetuksella. Opintotukilautakunnan tehtävänä on:

1) määritellä kutakin tutkintoa varten opintojen päätoimisen harjoittamisen ja opinnoissa edistymisen yleiset arviointiperusteet asi-

Voimassa oleva laki

ka kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä 1 kohdassa tarkoitettujen perusteiden toteutumisesta lausunto.

Ehdotus

anomaisessa oppilaitoksessa; sekä
2) antaa kansaneläkelaitokselle yksittäisen opiskelijan osalta joko oma-aloitteisesti taikka kansaneläkelaitoksen tai opiskelijan pyynnöstä 1 kohdassa tarkoitettujen perusteiden toteutumisesta lausunto.

11 §

Opintorahan määrä

Jollei 17—22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä on:

1) vanhempien luona asuvalle 20 vuotta nuoremmalle korkeakoulussa opiskelevalle 230 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 130 markkaa sekä 20 vuotta täyttäneelle korkeakoulussa opiskelevalle 630 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 380 markkaa kuukaudessa;

2) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 20 vuotta nuoremmalle korkeakoulussa opiskelevalle 750 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 500 markkaa kuukaudessa; sekä

3) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 20 vuotta täyttäneelle tai avioliitossa olevalle taikka elatusvelvolliselle korkeakoulussa 1 540 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 1 270 markkaa kuukaudessa.

Oikeus 1 momentin 1 ja 3 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kalenterikuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää 20 vuotta.

11 §

Opintorahan määrä

Jollei 17 - 22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä on:

1) vanhempien luona asuvalle 20 vuotta nuoremmalle korkeakoulussa opiskelevalle 230 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 130 markkaa sekä 20 vuotta täyttäneelle korkeakoulussa opiskelevalle 630 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 380 markkaa kuukaudessa;

2) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 19 vuotta nuoremmalle korkeakoulussa opiskelevalle 750 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 500 markkaa kuukaudessa; sekä

3) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 19 vuotta täyttäneelle tai avioliitossa olevalle taikka elatusvelvolliselle korkeakoulussa 1 540 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 1 270 markkaa kuukaudessa.

Oikeus 1 momentin 1 ja 3 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää *asianomaisessa kohdassa säädetyn iän*.

12 §

Aikuisopintorahan myöntäminen

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa on säädetty, edellytetään, että opiskelija täyttää jonkun seuraavista edellytyksistä:

1) opiskelija on opintovapaalaissa (237/79) tarkoitettulla opintovapaalla tai muulla pal-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

kattomalla vapaalla työ- tai virkasuhteesta, joka on välittömästi ennen opintojen alkamista kestänyt vähintään vuoden; tai

2) opiskelija on välittömästi ennen opintojen alkamista toiminut itsenäisenä yrittäjänä vähintään vuoden; taikka

3) opiskelijan työ- tai virkasuhde on päätynyt enintään 12 kuukautta ennen opintojen alkamista ja hän saa ennen opintojen aloittamista työttömyysturvalaissa (602/84) tarkoitettua työttömyyspäivärahaa. Lisäksi edellytetään, että opiskelija on ennen työttömyyden alkamista ollut vähintään vuoden työ- tai virkasuhteessa tai itsenäisenä yrittäjänä.

15 §

Opintolainan valtiontakaus

Opintolainan valtiontakaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuisopintorahaa. Valtiontakauksen perusteella myönnettävän lainan nosto-oikeudesta säädetään asetuksella.

20 §

Eräiden etuuksien huomioon ottaminen

Jos opiskelija saa oppilaitokselta taikka opiskelun tai sen yhteydessä tehtävän työn johdosta palkkaa, päivärahaa tai toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa tai muuta opintorahaa vastaavaa taloudellista tukea, opintorahaa voidaan alentaa siten kuin kansaneläkelaitos määrää.

15 §

Opintolainan valtiontakaus

Opintolainan valtiontakaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuisopintorahaa. *Opiskelijalle, joka ei 20 §:ssä tarkoitettujen tulojen vuoksi saa opintorahaa, voidaan kuitenkin myöntää opintolainan valtiontakaus.* Valtiontakauksen perusteella myönnettävän lainan nosto-oikeudesta säädetään asetuksella.

20 §

Eräiden etuuksien huomioon ottaminen

Jos opiskelija saa oppilaitokselta taikka opiskelun tai sen yhteydessä tehtävän työn johdosta palkkaa, päivärahaa tai toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa tai muuta opintorahaa vastaavaa taloudellista tukea, opintorahaa voidaan alentaa *tai se voidaan evätä* siten kuin kansaneläkelaitos määrää.

Tämän laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1997.

Nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista annetussa laissa tarkoitetun väliaikaisen ammattikorkeakoulun

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

opintoihin käytetyt tukikuukaudet rinnastetaan kuitenkin korkeakouluopintoihin ja lain 9, 11 ja 12 §:ää sovelletaan 1 päivästä elokuuta 1997.

Opiskelijalle, jolle on myönnetty aikuisopintoraha ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla ja joka ei tämän lain mukaisten säännösten nojalla olisi oikeutettu aikuisopintorahaan, voidaan myöntää aikuisopintorahaa ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan siten, että 7 §:n 4 momentin mukainen enimmäisaika ei ylity.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
